

Handleplan for større biodiversitet på bortforpagtede kommunale landbrugsarealer i omdrift

1. Beskrivelse af arealtype og omtrentligt areal

Aabenraa Kommune bortforpagter ca. 425 ha kommunale landbrugsarealer i omdrift. Dertil kommer bortforpagtning af ca. 125 ha beskyttet natur (§3-arealer), hvor formålet med driften er naturpleje primært i form af afgræsning. Disse §3-arealer må ikke pløjes, gødskes eller sprøjtes. Nærværende handleplan dækker alene de dyrkede landbrugsarealer.

De kommunale landbrugsarealer er oprindeligt erhvervet til primært by- og erhvervsudvikling, og lejes ud til områdets landmænd indtil behovet for anden anvendelse opstår. Den samlede årlige indtægt ved bortforpagtning er ca. 1,65 mio. kr., hvor af ca. 1,5 mio. kr. hentes på de dyrkede arealer i omdrift.

Forvaltningen har gennemgået alle de 425 ha omdriftsareal med henblik på at vurdere den forventede anvendelse i fremtiden. Der er vurderet på de nuværende planforhold, de fysiske beliggenhed i forhold til by- og erhvervsudvikling, naturnærhed, grundvandsforhold m.m.

På den baggrund kan arealerne opdeles i 2 grupper:

1. 384 ha, som bør reserveres til fremtidig by- og erhvervsudvikling. Her skal det sikres, at arealerne til enhver tid kan tages i anvendelse til disse formål.
2. 41 ha, hvor en fremtidig anvendelse med fordel kan målrettes biodiversitetsfremmende formål.

2. Nuværende drift

Den nuværende bortforpagtning sker via offentlige udbud hvert 5. år. Der er i forpagtningskontrakter fastsat bestemmelser med krav til arealdriften og vilkår om, at forpagtningerne til en hver tid kan opsiges, hvis kommunen ønsker at benytte arealerne til andre formål. Det er i dag tilladt at anvende både kunstgødning og pesticider på de kommunale arealer.

3. Forslag til fremtidig drift med biodiversitetsfremmende tiltag

Med Aabenraa Kommunes biodiversitetsstrategi er der en række mulige indsatser til forbedring af biodiversiteten, som kan tages i anvendelse på de bortforpagtede arealer. Den største trussel mod biodiversiteten er mangel på plads. Det vigtigste virkemiddel til at øge biodiversiteten, er derfor at afgive plads og areal til, at naturen kan udvikle sig.

Der er opstillet 4 overordnede modelforslag til fremtidig drift af arealerne:

Model 1. Dyrkning og bortforpagtning af landbrugsarealer i omdrift ophører. Arealerne får lov til at henligge som ekstensiv græs, hvor flora og fauna kan udvikle sig frit. På arealer, hvor der er risiko for udvikling af beskyttet natur (§3-arealer) omlægges arealerne efter behov, så muligheden for anvendelse til byudvikling mv. ikke forspildes. Med denne model sikres borgerne ret til offentlig adgang på arealerne.

Nettoeffekt for biodiversiteten i kommunen: **Høj**

Model 2. Landbrugsarealer i omdrift bortforpagtes til kommunens landmænd med krav om, at de skal udlægges som brak-areal. Arealerne får lov til at henligge som udyrket areal, hvor flora og fauna kan udvikle sig frit.

Med den nye landbrugsreform CAP 2023-27 har landbruget fået krav om udlægning af 4% ikke-produktive arealer (brak). Forpagtning af kommunale arealer til brak kan derfor blive attraktivt for landmænd, idet de på den måde slipper for at udlægge brak på egne arealer omkring deres produktionsenheder.

Med denne model sikres borgerne ret til offentlig adgang på arealerne.

Effekten på biodiversiteten er lav, idet der blot er tale om en flytning af braklægningskravet fra private til kommunale arealer.

Nettoeffekt for biodiversiteten i kommunen: **Lav**

Model 3.

Det foreslås, at bortforpagtning af omdrifts-arealerne sker med vilkår om, at dyrkningen fremover skal ske uden anvendelse af pesticider. Det vil resultere i en større biodiversitet på arealerne, men samtidig også sikre, at der ikke udvaskes pesticider til grundvandet.

Det foreslås, at der i forpagtningskontrakterne indføres vilkår om, at levende hegn på og omkring de bortforpagtede arealer ikke må fældes eller vedligeholdes ved hegnsklipping.

Det foreslås, at der udlægges 5 m udyrkede bræmmer langs levende hegn for at skabe spredningskorridorer og flere levesteder til dyr og planter i det åbne land (kan anvendes som brakareal).

Der foreslås etableret 10 m dyrkningsfrie randzoner langs søer og vandløb på og ved de bortforpagtede arealer (kan anvendes som brakareal). Ved konventionel dyrkning af landbrugsarealer er der risiko for, at gødning og pesticider utilsigtet havner i de tilstødende vandområder. Denne risiko mindskes ved udlæg af dyrkningsfrie randzoner, der samtidig vil fungere som levesteder og spredningskorridorer for flora og fauna.

Nettoeffekt for biodiversiteten i kommunen: **Middel**

Model 4.

Vedr. de 384 ha, som skal reserveres til by- og erhvervsudvikling:

Det foreslås, at bortforpagtning sker med vilkår om, at dyrkningen fremover skal ske uden anvendelse af pesticider. Det vil resultere i en større biodiversitet på arealerne, men samtidig også sikre, at der ikke udvaskes pesticider til grundvandet.

Det foreslås, at der i forpagtningskontrakterne indføres vilkår om, at levende hegn på og omkring de bortforpagtede arealer ikke må fældes eller vedligeholdes ved hegnsklipning.

Det foreslås, at der udlægges 5 m udyrkede bræmmer langs levende hegn for at skabe spredningskorridorer og flere levesteder til dyr og planter i det åbne land (kan anvendes som brakareal).

Der foreslås etableret 10 m dyrkningsfrie randzoner langs søer og vandløb på og ved de bortforpagtede arealer (kan anvendes som brakareal). Ved konventionel dyrkning af landbrugsarealer er der risiko for, at gødning og pesticider utilsigtet havner i de tilstødende vandområder. Denne risiko mindskes ved udlæg af dyrkningsfrie randzoner, der samtidig vil fungere som levesteder og spredningskorridorer for flora og fauna.

Vedr. de 41 ha uden by- og erhvervsmæssige interesser:

Det foreslås, at arealerne ikke længere bortforpagtes, men i stedet konverteres til naturområder med forskelligt indhold (varig græs, skov, småbiotoper mv.). Der kræves en konkret analyse af hvilken indsats, der giver størst effekt i forhold til biodiversiteten på de enkelte arealer.

Nettoeffekt for biodiversiteten i kommunen: **Middel/høj**

4. Konsekvenser og økonomi

Model 1

Indsats	Skønnet areal	Effekt for biodiversiteten	Økonomi – udgift, mindre indtægt mv.	Andre konsekvenser
Ophør af bortforpagtning af omdrifts-arealer	425 ha	Betydelig forøgelse af biodiversiteten på arealerne. Effekten vil være positiv for både planter, dyr og insekter.	Tab af forpagtningsindtægt på op til ca. 1,5 mio. kr./år medmindre, at arealer kan forpagtes ud til afgræsning.	Mulighed for rekreativ benyttelse af borgere. Der kan evt. etableres stier på arealerne.

			Udgift til slåning af opvækst hvert 5. år. 400 kr./ha – i alt 170.000 kr. hvert 5. år (34.000 kr./år). Udgift til omlægning af lavbundsarealer hvert 6. år (800 kr. pr. ha). Anslået har kommunen 30 ha lavbundsareal, så 24.000 kr. hvert 6. år (4.000 kr./år). Eventuelle udgifter til omlægning af højbundsarealer hvert 15. år (800 kr./ha). Maksimalt 425 ha (minus 30 ha lavbund). I alt 316.000 kr. hvert 15. år (21.000 kr./år). Der skal anvendes færre ressourcer i forvaltningen til at håndtere forpagtningsaftaler, udbud mv.	Reduceret udvaskning af næring og pesticider til vandmiljøet.
--	--	--	--	--

Model 2

Indsats	Skønnet areal	Effekt for biodiversiteten	Økonomi – udgift, mindre indtægt mv.	Andre konsekvenser
Bortforpagtning af omdriftsarealer med krav om braklægning af arealerne.	425 ha	Betydelig forøgelse af biodiversiteten på arealerne. Effekten vil være positiv for både planter, dyr og insekter.	Med EU's nye landbrugsreform skal landbruget braklægge 4 %. Der må forventes uændret eller evt. stigende indtægter ved bortforpagtning med krav om brak, idet jordbrugerne undgår at	Mulighed for rekreativ benyttelse af borgere. Der kan evt. etableres stier på arealerne. Reduceret udvaskning af næring og

		Netto-effekten for kommunen som helhed vil dog være begrænset, idet jordbrugere ellers skulle have braklagt på egen ejendom. Der vil således blot være tale om en flytning af brak fra privat til kommunal areal.	braklægge egen ejendom. Der er ingen risiko for udvikling af beskyttet natur (§3-areal), idet der jf. Naturtypebekendtgørelsen er et års genopdykningsret for arealer med offentlig støttet braklægning.	pesticider til vandmiljøet.
--	--	--	--	------------------------------------

Model 3

Indsats	Skønnet areal	Effekt for biodiversiteten	Økonomi – udgift, mindre indtægt mv.	Andre konsekvenser
Krav om pesticidfri dyrkning	425 ha	Flere insekter og ukrudtsplanter vil øge fødegrundlaget for hønsefugle og anden fauna tilknyttet arealerne.	Der må forventes en lavere forpagtningsindtægt. Tabet vurderes at ligge på 0-1.000 kr./ha. Med et gennemsnitligt tab på 500 kr./ha, så vil bortforpagtning indbringe 214.000 kr. mindre om året.	Ingen
Krav om bevarelse af levende hegn	Ikke relevant	De levende hegn i agerlandet har meget stor naturværdi. De fungerer som levested for gnavere og fugle. De danner fødegrundlag for en lang række insekter og virker som spredningskorridor	Ingen økonomisk konsekvens.	Ingen

		for flagermus og vildt.		
Etablering af 5 meter dyrkningsfrie bræmmer langs læhegn	Ukendt	Biodiversiteten kan øges ved at udlægge uddyrkede arealer langs med de levende hegn, hvor markvildtet kan søge skjul, læ og føde.	Ingen økonomisk konsekvens, da arealerne kan anvendes til tvungen 4% brak.	
Krav om 10 m randzoner langs søer og vandløb	2,1 ha	Randzoner nedsætter risikoen for utilsigtet belastning af vandområder med næringsstoffer og pesticider. Samtidig udgør de småbiotoper for flora og fauna.	Ingen økonomisk konsekvens, da arealerne kan anvendes til tvungen 4% brak.	Reduceret udvaskning af næring og pesticider til vandmiljøet.

Model 4

Indsats	Skønnet areal	Effekt for biodiversiteten	Økonomi – udgift, mindre indtægt mv.	Andre konsekvenser
Krav om pesticidfri dyrkning	384 ha	Flere insekter og ukrudtsplanter vil øge fødegrundlaget for hønsefugle og anden fauna tilknyttet arealerne.	Der må forventes en lavere forpagtningsindtægt. Tabet vurderes at ligge på 0-1.000 kr./ha. Med et gennemsnitligt tab på 500 kr./ha, så vil bortforpagtning indbringe 192.000 kr. mindre om året.	Ingen
Krav om bevarelse af levende hegn	Ikke relevant	De levende hegn i agerlandet har meget stor naturværdi. De fungerer som levested for gnavere og fugle. De danner fødegrundlag for en lang række insekter og virker som spredningskorridor	Ingen økonomisk konsekvens.	Ingen

		for flagermus og vildt.		
Etablering af 5 meter dyrkningsfrie bræmmer langs læhegn	Ukendt	Biodiversiteten kan øges ved at udlægge uddyrkede arealer langs med de levende hegn, hvor markvildtet kan søge skjul, læ og føde.	Ingen økonomisk konsekvens, da arealerne kan anvendes til tvungen 4% brak.	
Krav om 10 m randzoner langs søer og vandløb	2,1 ha	Randzoner nedsætter risikoen for utilsigtet belastning af vandområder med næringsstoffer og pesticider. Samtidig udgør de småbiotoper for flora og fauna.	Ingen økonomisk konsekvens, da arealerne kan anvendes til tvungen 4% brak.	Reduceret udvaskning af næring og pesticider til vandmiljøet.
Ophør af bortforpagtning af omdrifts-arealer	41 ha	Betydelig forøgelse af biodiversiteten på arealerne. Effekten vil være positiv for både planter, dyr og insekter.	Tab af forpagtningsindtægt på op til ca. 143.500 kr./år. Udgifter til konkrete indsatser for større biodiversitet søges dækket af tilskud fra diverse eksterne og interne puljer.	Mulighed for rekreativ benyttelse af borgere. Der kan evt. etableres stier på arealerne. Reduceret udvaskning af næring og pesticider til vandmiljøet.

Forslag til naturindsats på de 41 ha

Indsats	Effekt for biodiversiteten	Andre effekter
Varig græs	F.eks. etablering af overdrev, tørre græsningsarealer o.lign.	Positiv klimaeffekt. Effektiv grundvandsbeskyttelse. Mulighed for øget rekreativ værdi.
Skovrejsning	Skovrejsning på dyrkede arealer vil øge biodiversiteten betydeligt.	Positiv klimaeffekt. Effektiv grundvandsbeskyttelse. Mulighed for høj rekreativ værdi.

Udlæg småbiotoper i agerlandet.	Udlæg af småbiotoper i agerlandet vil gøre stor gavn for biodiversiteten i agerlandet. Småbiotoper kan udlægges ved at spidse hjørner og "besværlige" arealer tages ud af drift eller tilplantes. Nye læhegn kan plantes med stor effekt på faunaen. Etablering af jord- og stendiger giver gode levesteder for padder og insekter.	Positiv klimaeffekt. Effektiv grundvandsbeskyttelse. Mulighed for øget rekreativ værdi.
Genskabe naturlig hydrologi ved udtagning af lavbundsjord og ophør med dræning.	Udtagning af lavbundslande og ophør med dræning vil omdanne arealer til ny natur med stor positiv effekt på biodiversiteten.	Ophør af dræning vil reducere udvaskningen af næring til vandmiljøet. Klimaeffekten ved vådlægning af lavbundsarealer er positiv.

5. Uddybende oplysninger

Model 1

Den største og mest markante effekt i forhold til at øge biodiversiteten kan opnås ved at kommunalt ejede arealer udlægges som brak/natur uden bortforpagtning indtil, de skal udnyttes til byudvikling eller andet.

Arealerne vil evt. kunne udlejes til afgræsning, og derved evt. opnå en forpagtningsindtægt samtidig med, at biodiversiteten styrkes.

Arealerne ligger ofte bynært og vil derfor også kunne anvendes rekreativt, og der kan slås stier mv. så byens borgere kan bruge arealerne, såfremt de ikke bortforpagtes til græsning.

Ophør af dyrkning bidrager væsentligt til at øge biodiversiteten på arealerne, udvaskning af næringsstoffer reduceres og der opnås øget grundvandsbeskyttelse. Arealerne, som på sigt forventes anvendt til by- eller erhvervsudvikling, skal dog sikres regelmæssig omlægning, så de ikke udvikler sig til beskyttet natur (§3-areal). For lavbundsarealer sikres dette ved at de omlægges hvert 6. år. For mere tørre arealer kan der være behov for omlægning hvert 15. år, men i løbet af den periode kan arealerne være taget ud af forpagtning og overgået til anden anvendelse. Der vil

også være arealer, hvor tidshorizonten for udvikling af natur er meget længere end 15 år. Estimatet med en udgift på 340.000 kr. hvert 15. år er således absolut "worst case".

Model 2

Med den nye landbrugsreform (CAP 2023-2027) er der lagt op til væsentlige ændringer af EU's landbrugsstøtte. Der lægges bl.a. vægt på målsætninger omkring bæredygtighed, miljø/klima/miljø og landdistriktsudvikling. Et af kravene i reformen er, at landbruget skal udlægge 4 % ikke-produktive arealer (brak) på de dyrkede arealer.

En bortforpagtning af kommunens landbrugsarealer med krav om brak kan derfor ses som et tilbud til landbruget om at kunne placere brakarealerne væk fra egen produktionsejendom.

De forventede støttesatser for brakarealer bliver grundbetaling på ca. 1.900 kr./ha samt et biodiversitetstilskud på ca. 2.740 kr. I alt ca. 4.640 kr./ha.

Den nuværende indtægt ved bortforpagtning af kommunale omdrifts-arealer er i gennemsnit ca. 3.500 kr./ha. Det må derfor forventes, at en bortforpagtning med krav om braklægning vil betyde uændret eller evt. en forøget indtægt.

Der vil ikke være udgifter til sikring af, at arealerne ikke udvikler sig til beskyttet natur (§3-natur). Det skyldes, at der i Naturtypebekendtgørelsens er 1 års genopdykningsret efter offentligstøttet braklægning.

Man kan imidlertid godt argumentere for, at braklægning af kommunale arealer ikke skaber mere natur end, hvis landmændene placerede brakarealerne på deres egen jord, men der er mulighed for, at der med de udbudte kontraktpakker vil blive udlagt mere end 4 % brak hos de landmænd, som vinder udbuddet. Samtidig sikres en vis kontinuitet, så der braklægges på de samme arealer i en årrække.

En sidegevinst vil være, at mange af de kommunale arealer ligger forholdsvis bynært, hvor muligheden for rekreativ benyttelse fra borgerne vil være et aktiv.

Model 3

I 2007 blev aftalen mellem stat, regioner og kommuner om en udfasning af pesticider på offentlige arealer forlænget. Aabenraa Kommune har udfaset brugen af pesticider på langt de fleste områder, så der i dag kun anvendes Roundup i enkelte tilfælde til bekæmpelse af invasive arter. Det er dog fortsat muligt at anvende pesticider på bortforpagtede landbrugsarealer. En naturlig opfølgning på aftalen er at kræve pesticidfri dyrkning på de bortforpagtede landbrugsarealer.

Hvis konventionelle landmænd ikke må sprøjte arealerne, vil det resultere i et lavere bud på forpagtninger. Omvendt har økologiske landmænd tidligere vundet udbud i konkurrence med konventionelle landmænd, hvor det har været tilladt at benytte pesticider, så det er uvist i hvilket omfang et forbud vil resultere i en samlet lavere forpagtningsindtægt.

Københavns Universitet har i forbindelse med arbejdet med grundvandsbeskyttelse ved pesticidfri dyrkning beregnet et gennemsnitligt driftstab på ca. 1.000 kr./ha, hvis der ikke må sprøjtes. I lyset af, at der findes mange økologiske landmænd i kommunen, så vil et skøn være, at forpagtningsindtægten i gennemsnit bliver reduceret med 500 kr./ha ved et forbud mod anvendelse af pesticider på de kommunale arealer.

Levende hegn på kommunale arealer bør bevares. Det kræver alene, at der bliver stillet vilkår herom i de kommende forpagtningskontrakter.

Med den nye landbrugsreform får landbruget bl.a. krav om udlægning af 4% ikke produktive arealer (brak). Et krav om dyrkningsfrie randzoner langs læhegn, søer og vandløb vil derfor bidrage til udlægning af de dyrkningsfrie arealer, som landmændene nu i forvejen skal udlægge. Kravet vurderes derfor ikke at få indflydelse på forpagtningspriserne.

Model 4

Forslaget indebærer en ændret drift svarende til model 3 for 384 ha, men samtidig foreslås de 41 ha, som ikke forventes anvendt til by- eller erhvervsudvikling, konverteret til naturområder.

Sidstnævnte arealer kan f.eks. udlægges til varig græs, skov eller anden form for natur med henblik på at styrke biodiversiteten. Det er særligt relevant samtidig at se på mulighederne for grundvandsbeskyttelse og en bynær placering, som kunne tilføre lokalsamfund flere rekreative tilbud. Det bør søges at opnå synergieffekter i forhold til klima (CO₂-binding), sammenkædning af eksisterende natur, mindsket næringsstofudvaskning mv.

Skovrejsningerne i Kollund og Varnæs er gode eksempler på, at biodiversitet, boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) omkring vandværker samt byernes rekreative muligheder forbedres gennem kommunal skovrejsning.

Der kan også kikkes på muligheder for at gøre lavtliggende arealer vådere f.eks. gennem afbrydning af dræn, men det kræver, at tiltagene kan afgrænses, så naboarealer ikke påvirkes afvandingsmæssigt.

Småbiotoper kan normalt etableres for en begrænset etableringsindsats, men med stor effekt på biodiversiteten.

Der kræves en nøjere analyse af hvilke indsatser, der er mest optimale for naturindholdet på de enkelte arealer. Det vil afhænge af beliggenhed, planforhold, tilskudsmuligheder, nabohensyn mv. og er derfor ikke endelig kvalificeret.

Hvilken model de kommunale landbrugsarealer skal forvaltes efter fremadrettet, skal afgøres af Udvalget for Bæredygtig Udvikling den 12. april 2023 og efterfølgende i Økonomiudvalget.